

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ผู้วิจัยได้เสนอเอกสารและงานวิจัยตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.2 องค์ประกอบหลักสูตร
 - 1.3 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.1 ความหมายของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.2 แนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.3 ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.3.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 2.3.2 การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.3.3 การจัดทำสาระของหลักสูตร
 - 2.3.4 การออกแบบการเรียนรู้
 - 2.3.5 การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน
 - 2.3.6 การกำหนดรูปแบบวิธีการและเกณฑ์การตัดสินใจ การวัด และประเมิน และเอกสารหลักฐานการศึกษา
 - 2.3.7 การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน
 - 2.3.8 การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.4 การตรวจสอบและประเมินหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.5 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

1.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็น“พิมพ์เขียว” สำหรับการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเครื่องนำทางให้ผู้พัฒนาหลักสูตรใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อการวางแผนและการนำไปสู่ประสบการณ์การเรียนรู้ หลักสูตรสามารถให้รายละเอียดอย่างกว้าง หรืออย่างจำเพาะเจาะจงเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เช่น ปรัชญา เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ กิจกรรมวิธีสอน บทเรียน แหล่งความรู้ และการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ในการจัดการศึกษาที่ดี หลักสูตรจึงควรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชีวิต และสังคมของผู้เรียน เพื่อที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นที่ต้องการของสังคมและประเทศ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

ทาบา (Taba 1962 : 454 , อ้างถึงใน ประเสริฐ ธรรมโวหาร 25 : 37) กล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร” และ “การปรับปรุงหลักสูตร” คือ การเปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนทั้งหมด ตั้งแต่จุดหมาย วิธีการ และหลักสูตรนี้จะกระทบกระเทือนทางด้านการเปลี่ยนหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐาน หรือแบบของหลักสูตรเดิมเลย

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป. : 6) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้น ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคม และเพื่อบรรลุความมุ่งหมายที่วางไว้ หรืออาจจะหมายถึงการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ก็ได้

สงัด อุทรานันท์ (2532 : 30) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง คำว่าพัฒนา หรือในภาษาอังกฤษว่า Development มีความหมายเด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่ง หมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ การพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่แล้วดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้นและอีกความหมายก็คือ เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2537 : 29-30) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรบางส่วนที่กำลังใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ต้องกระทำอยู่เสมอ ในขณะที่กำลังใช้หลักสูตร เช่น การปรับและขยายหลักสูตรระดับชาติ ซึ่งเป็นหลักสูตรกลางให้เป็นหลักสูตรระดับท้องถิ่น ระดับโรงเรียนและระดับห้องเรียน รวมทั้งการปรับปรุงโครงสร้างวัสดุหลักและวัสดุอื่นๆ ที่ผู้เรียนใช้ด้วย การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ไม่ทำให้อารมณ์พื้นฐานและรูปแบบของหลักสูตรเปลี่ยนไป

2. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใช้ใหม่ โดยเปลี่ยนไปจากหลักสูตรเก่าทั้งระบบทุกองค์ประกอบหลักสูตร โดยอาศัยพื้นฐานข้อมูลต่างๆ ในการจัดทำหลักสูตร อันได้แก่ ข้อมูลทางด้านปรัชญา จิตวิทยา สังคม เศรษฐกิจ การปกครอง และเทคโนโลยี มีคำที่ใช้เรียกต่างกันไปบ้าง เช่น การยกร่างหลักสูตร การจัดทำหลักสูตร การสร้างหลักสูตร

ตำราญ คงชะวัน (2546 : 14) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผนและพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนเกี่ยวกับการเลือกจุดหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน ตลอดจนการวัดผลประเมินผล

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรแม่บทเกี่ยวกับกระบวนการวางแผน การเลือกจุดหมาย วิชาการจัดการเรียนการสอน วัสดุสื่อการสอนและการวัดผลประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทั้งนี้ หลักสูตรจะต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สังคม และวัฒนธรรม

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย สำหรับองค์ประกอบหลักสูตรนั้น มีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่านด้วยกัน

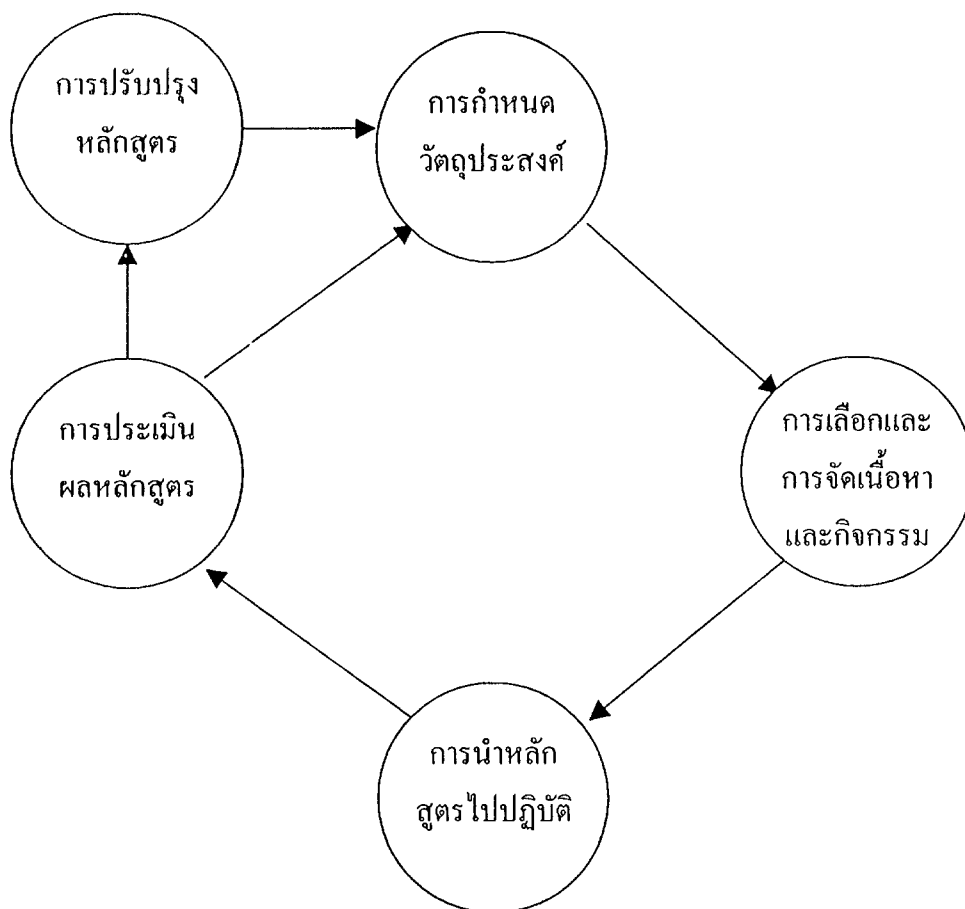
ทาบ (Taba 1962 : 4, อ้างถึงใน สุวัฒน์ แสนทวี 2538 : 43) กล่าวว่า หลักสูตรประกอบด้วยองค์ 4 อันประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

สุมิตร คุณานุกร (2520 : 9) กล่าวว่า องค์ประกอบหลักสูตรมี 4 ประการ คือ

1. ความมุ่งหมาย (Objectives)
2. เนื้อหา (Content)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)
4. การประเมินผล (Evaluation)

แผนภูมิที่ 1 แสดงวัฏจักรทางขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร



แหล่งที่มา สุมิตร คุณานุกร (2522 : 8)

ธีราร บัวศรี (2542 : 8-9) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร มีดังนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education Goals and Policies) หมายถึง สิ่งที่เราต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and structures) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว

5. เนื้อหา (Content) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถหลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้

7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Objectives) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้

8. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร

9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

1.3 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ได้มีนักการศึกษาเสนอแนวคิดไว้ดังนี้

ทาบ (Taba 1962, อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตโรจน์ 2535 : 52) กล่าวถึง ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการ
2. ตั้งวัตถุประสงค์
3. เลือกเนื้อหาวิชา
4. รวบรวมเนื้อหาให้เป็นระบบ
5. เลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดระบบประสบการณ์ในการเรียนรู้
7. ตั้งเกณฑ์การประเมินผล จะประเมินอะไร และวิธีใด

บุญมี เณรชอด (ม.ป.ป. : 7) กล่าวถึง ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. การเลือก การจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
3. การนำเอาหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

พนัส หันนาคินท์ (ม.ป.ป. : 86) กล่าวถึง ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร มีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ

1. การพัฒนาจุดมุ่งหมายของการศึกษาและของหลักสูตร
2. การวางรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
3. เลือกเนื้อหาวิชา กิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ที่คิดว่านำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการตามสภาพความเป็นจริง และอาจนำไปปฏิบัติได้
4. การนำเนื้อหาในหลักสูตรมาใช้ในทางปฏิบัติ
5. การประเมินหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2531 : 129) กล่าวถึง ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรซึ่งเรียกว่าหลักสูตรต้นแบบและหลักสูตรแม่บทไว้ 11 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
4. การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
5. การเลือกเนื้อหาวิชา
6. การจัดทำวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน
7. การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
8. การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
9. การกำหนดการประเมินผลการเรียนรู้
10. การจัดทำหน่วยการเรียนการสอน เพื่อการทดลองและทดสอบหลักสูตร
11. การทดลองและทดสอบหลักสูตรต้นแบบ

สัจด์ อุทรานันท์ (2532 : 38) มีความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรครอบคลุมถึงการร่างหลักสูตรขึ้นใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น การใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรนั้นเป็นกระบวนการอันหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตร โดยได้จัดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระประสบการณ์การเรียนรู้
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร



๗
๘๗๕
๘๒๕๗
๗.๑

13

7. การปรับปรุงแก้ไขการใช้หลักสูตร

ชูศรี สุวรรณโชติ (2542 : 90) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความจำเป็นอันจะนำมาซึ่งการปรับปรุงหลักสูตร
3. สำรวจความต้องการและความจำเป็นของสังคม ชุมชน และสังคม
4. กำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคม
5. เลือกเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำมาให้ผู้เรียน ได้ศึกษาที่ตรงกับวัตถุประสงค์
6. เลือกบุคลากรที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชานั้นๆ มาร่วมจัดทำหลักสูตร
7. จัดเรียงลำดับเนื้อหาความรู้ที่ได้มาจากขั้นที่ 6
8. สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาวิชาเพื่อจัดการเรียนการสอน
9. กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

จากแนวความคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาสามารถสรุปขั้นตอน ได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การจัดเนื้อหาวิชา
4. การนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินหลักสูตร
6. การปรับปรุงหลักสูตร

2. แนวคิดเกี่ยวกับการหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 5) เสนอว่า เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับของมวลงประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

ปัญญา แก้วกีฐ และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545 : 26) กล่าวว่า หลักสูตรที่โรงเรียนได้ดำเนินการจัดทำหรือพัฒนาขึ้น โดยจัดทำองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้เป็นไปตามขอบข่าย

ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วจัดทำสาระหรือรายละเอียดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งความถนัด ความสนใจ และความสามารถของนักเรียน หลักสูตรของแต่ละโรงเรียนจึงมีส่วนที่เป็นแกนกลางเหมือนกัน แต่แตกต่างกันในส่วนที่เพิ่มเติมตามวิสัยทัศน์ และความต้องการของบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.2 แนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

นักการศึกษาได้ให้แนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ ดังนี้

ประจักษ์ สายแสง (2531 : 74-75) กล่าวถึง แนวทางในการส่งเสริมและเผยแพร่ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่นำมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดังนี้

1. มีการรวบรวมข้อมูลและชี้ชัดว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านใดควรจะได้รับส่งเสริมที่ไหน จะโดยวิธีการศึกษา ค้นคว้าหรือวิจัย ว่าสิ่งใดมีความดี ความงาม มีการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเห็นว่ามีประโยชน์ในสังคมต่อไป ก็ควรจะนำมาพิจารณาหาทางส่งเสริม สิ่งใดที่หมดหน้าที่แล้ว ก็ควรจะได้รับการบันทึกเก็บรายละเอียดทุกด้านไว้ สิ่งใดที่ควรจะมีประโยชน์แต่ได้เสื่อมสลายไปแล้ว ก็ควรจะฟื้นฟูขึ้นมา

2. การส่งเสริมชาวบ้าน ควรให้อยู่ในแนวการปฏิบัติของชาวบ้านผู้สนับสนุน พึงให้การส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น

3. การส่งเสริมโดยให้นักวิชาการยอมรับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมนั้นๆ ควรให้อยู่ในความดูแลของนักวิชาการ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการมากที่สุด นักวิชาการนั้นควรมีใจกว้างในการมองความเป็นจริงของวัฒนธรรมพื้นบ้านและนักวิชาการควรจะได้ให้ความรู้แก่ผู้สนใจได้ว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นต้นแบบคืออะไร ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

4. ผู้ประกอบธุรกิจโดยอาศัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน ควรส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยประสานให้เกิดผลทางวิชาการและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ให้เป็นผลดีต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งนี้จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างนักวิชาการและกลุ่มผู้ได้ประโยชน์จากวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งรวมไปถึงผู้สนับสนุนวัฒนธรรมพื้นเมืองด้วย

5. ควรมีการเชิดชู ยกย่องบุคคล กลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ที่ให้การสนับสนุนงานวัฒนธรรมอย่างเสมอภาคกัน

6. การเผยแพร่ควรทำขึ้นเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติประกอบกัน

7. ควรใช้สื่อประเภทต่างๆ นำเสนอรายละเอียดของวัฒนธรรมพื้นบ้านทุกระดับชั้น การศึกษาโดยแยกเป็นวิชาอิสระหรือสอดแทรกอยู่ในรายวิชา

8. ควรใช้สื่อประสานต่างๆ นำเสนอรายละเอียดของวัฒนธรรมพื้นบ้านทุกระดับชั้น การศึกษาโดยแยกเป็นวิชาอิสระหรือสอดแทรกอยู่ในรายวิชา

สามารถ จันทรสุรีย์ (2536 : 157-159) กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และเผยแพร่ภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. การทำความเข้าใจภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการเยี่ยมชมศึกษาดูงานพบปะ สันทนาการกับปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีผลงานน่าชื่นชม นอกจากนี้ควรไปร่วมกิจกรรมชุมชนที่ปราชญ์ชาวบ้านจัดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่าง ลึกซึ้ง สำหรับเป็นพื้นฐานอันมั่นคง ที่ร่วมกันวางแผนดำเนินงานส่งเสริมพัฒนา พื้นฟู สืบทอด เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านต่อไป

2. การรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยประสานงานกับจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดศูนย์วัฒนธรรมอำเภอทุกแห่ง ขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ หลากหลายตามหมู่บ้านทั่วประเทศอย่างจริงจัง มีการสืบค้นสอบถาม ขอความร่วมมือจากชาวบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลวิเคราะห์จัดระบบและจัดทำในรูปของสื่อเอกสาร หรือสื่อเผยแพร่อื่นๆ สำหรับ ด้านการศึกษาควรมีการส่งเสริม เผยแพร่ ค้นคว้าวิจัยในระดับลึกต่อไป

3. การศึกษาค้นคว้า วิจัย โดยส่งเสริมสนับสนุน ให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องภูมิ ปัญญาชาวบ้านเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในรากเหง้าพื้นเพของภูมิปัญญาในแต่ละด้านในแต่ละท้องถิ่น อย่างแท้จริง ทั้งนี้โดยเน้นให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นพิเศษ

4. รวบรวมองค์ความรู้ที่เหมาะสมแล้วนำมาจัดทำสื่อเพื่อทำการเผยแพร่ทาง สื่อมวลชนทุกสาขาตามโอกาสอันเหมาะสม โดยมีเป้าหมายเผยแพร่ในประเทศเพื่อส่งเสริมให้ ชาวบ้านนำความรู้ภูมิปัญญาเหล่านั้น ไปสืบทอดปรับปรุงให้ทันสมัย ส่วนการเผยแพร่ไปสู่ ต่างประเทศเพื่อแสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีอันดงามของปราชญ์ชาวบ้านไทยและเกียรติภูมิของชาติไทย เป็นสำคัญ

5. การสนับสนุนคืนภูมิปัญญาให้แก่ชาวบ้าน โดยการยอมรับในความมี ภูมิปัญญาของชาวบ้าน ไม่พุดดูถูกดูแคลนว่าโง่เขลา ยอมรับในศักยภาพของชาวบ้านให้เป็น ตัวอย่างของตัวเองให้เป็นอิสระสามารถตัดสินใจเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี เลิกบงการ เลิกครอบงำ ชาวบ้าน โดยการยกย่องให้กำลังใจในผลงาน เป็นการเสริมแรงให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นว่า มีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองให้ได้เหมือนอดีตที่ผ่านมา

6. การประสานงานแผนเพื่อสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน โดยการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีการร่วมมือกันกับนักศึกษาหาข้อมูลและความรู้ด้านภูมิปัญญาของชาวบ้าน และสร้างเครือข่ายให้มีการเชื่อมโยงสืบทอดปรับปรุงร่วมผนึกกำลังกันแบ่งงานกันทำตามศักยภาพของปราชญ์แต่ละท้องถิ่นแต่ละด้าน โดยหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนอย่างจริงจัง

มณีนีภา ชุตินุตร (2538 : 16-18, อ้างถึงใน พรชัย ภาพันธ์ 2546 : 35-36) กล่าวถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. เน้นการศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. นำกระบวนการหรือแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. นำกระบวนการคิดของภูมิปัญญาชาวบ้านมาเสริมสร้างให้สอดคล้องกับแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์
4. สร้างกระบวนการคิดหลายด้านหลายมุม โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระ แล้วเชื่อมโยงกับชีวิตจริง
5. การเรียนการสอน ควรเน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิต

อังกูล สมตะเนย์ (2543 : 24-26, อ้างถึงใน พรชัย ภาพันธ์ 2546 : 36) กล่าวถึงสาระการเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่โรงเรียนสามารถนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาได้ 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ ได้แก่
 - 1.1 ความเชื่อแบบพุทธ เช่น พิธีสวดมนต์ไหว้พระ พิธีฟังเทศน์ในวันสำคัญ
 - 1.2 ความเชื่อแบบพราหมณ์ เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ
 - 1.3 ความเชื่อแบบผี เช่น พระภูมิเจ้าที่ พิธีเลี้ยงคอนปู่ตา การบวงสรวงต่างๆ
2. กลุ่มที่ 2 ศิลปะวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่
 - 2.1 การละเล่นพื้นบ้าน เช่น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ ลิเก ลำตัดและ
 - 2.2 ดนตรีพื้นบ้าน เช่น แคน พิณ โปงลาง โหวด ขลุ่ย กลอน ฉิ่ง ฉาบ
 - 2.3 ประเพณีในสิบสองเดือน “ฮีดสิบสอง” เช่น บุญบั้งไฟ บุญพระเวส

การรำเซิ้ง

บุญกฐิน

3. กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพของท้องถิ่น ได้แก่ การทอผ้า การจักสาน เครื่องปั้นดินเผา การเกษตรและหัตถกรรมในครอบครัว

4. กลุ่มที่ 4 แนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ได้แก่ การปลูกพืชปลอดสารพิษ อุดม เขตกิ่งศรี (245 : 12-15, อ้างถึงใน พรชัย ภาพันธ์ 2546 : 35) กล่าวถึง แนวคิดในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. พื้นฐานของชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมไทย โดยนำข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ผู้เรียนที่เป็นชีวิตจริงและเรื่องธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

2. พื้นฐานของพระพุทธศาสนา ที่อาศัยหลักแห่งเหตุผล เมื่อมีอย่างนี้แล้ว ย่อมมี สิ่งนั้นตามมา มีหลักการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจสี่

3. หลักของการเรียนรู้ โดยเน้นหลักการต่อไปนี้ คือ การเรียนรู้แบบองค์รวมที่เหมาะสมกับชีวิตจริง การใช้ภูมิปัญญา โดยเชิญผู้มีความรู้ ความสามารถ ความคิดและทักษะในการดำรงชีวิตอย่างมากเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการ เนื้อหาสาระสำคัญ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนรู้ที่ครอบคลุม มีสื่อการเรียนการสอนในท้องถิ่น ตลอดจนการประเมินผลที่มีความเที่ยงตรงใช้เป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุง การจัดการเรียนการสอน

4. ผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักสูตรต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ ผู้เรียนรู้จากสภาพชีวิตจริง และสามารถต่อยอดความรู้เดิม ไปสู่ความรู้ใหม่ได้

5. การศึกษาตลอดชีวิต ให้คนในชุมชนสามารถเปลี่ยนเรียนรู้ขยายผลและ ประยุกต์ความรู้ไปใช้ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ (Knowledge) การค้นพบ ทดลองปฏิบัติพัฒนา และสามารถดำเนินตามแนวคิดใหม่ให้เกิดการบูรณาการระหว่างความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ ความรู้สากล ความรู้ที่เกิดจึงเน้นต่อยอดความคิดมากกว่าการถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว

สรุปได้ว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการให้ ผู้เรียนได้มีความรู้จากสภาพจริงที่เกิดขึ้น โดยจากภูมิความรู้ในแต่ละท้องถิ่น ที่มาจากภูมิปัญญา ชาวบ้าน ให้สามารถเชื่อมโยงให้เข้ากับการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการต่อยอดความรู้ใหม่ อันจะเป็นที่ยอมรับในสังคมส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและต่อสังคมท้องถิ่น ของผู้เรียน เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางภูมิปัญญาในระดับสังคม และประเทศชาติ

2.3 ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้น สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรของตนเอง ได้อย่างอิสระ โดยยึดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามหลักวิชาการในการจัดการศึกษาให้มีความถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาชุมชนท้องถิ่นและมีความเป็นไปได้ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ 2545 : 30)

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การกำหนดรูปแบบวิธีการและเกณฑ์การตัดสินใจ การวัดและประเมินผล และ

เอกสารหลักฐานการศึกษา

7. การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน
8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบๆ จะเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญๆ ของสถานศึกษาพร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา เพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ โดยอาศัยบุคคลต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบและหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่าย เพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพ ระบบหลักสูตร สาระการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตามการรายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมมีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของชุมชน

วิสัยทัศน์

เป็นเจตนาธรรมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ เป็นการคิดไปข้างหน้าอย่างมีเอกลักษณ์ สามารถสร้างศรัทธาและจุดประกายความคิดในสภาพการพัฒนาสูงสุด

แนวทางการดำเนินการ เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ (วัฒนาพร ระบุบททุกซ์ 2545 : 29-34)

1. การศึกษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพขององค์กรในระดับสถานศึกษาเป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของสถานศึกษา ซึ่งจะตอบคำถามสำคัญที่ส่งผลต่อการวิเคราะห์ ศักยภาพความพร้อมและนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

เพื่อให้กระบวนการศึกษาสภาพของสถานศึกษาได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศที่ทำให้เห็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนของสถานศึกษา สถานศึกษาควรดำเนินการตั้งคณะทำงานศึกษาสภาพของสถานศึกษา แล้วดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูล
- 3) ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆและเรียบเรียงตามประเด็นที่ศึกษา
- 4) ตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุม เพียงพอ ให้รวบรวมเพิ่มเติม หรือปรับปรุงแก้ไข แล้วแต่กรณี
- 5) เสนอผลการศึกษาต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจและยอมรับร่วมกัน หากมีประเด็นเสนอแนะเพิ่มเติมให้ทบทวน ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม

2. การวิเคราะห์ข้อมูล สารสนเทศ เพื่อประเมินสถานภาพของสถานศึกษา
สถานศึกษาต้องนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้ศึกษารวบรวมทั้งหมดมาดำเนินการวิเคราะห์เพื่อประเมินสถานภาพของสถานศึกษาโดยสามารถนำแนวคิดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์มาดำเนินการวิเคราะห์ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ประกอบด้วย

1) สภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ปัจจัยต่างๆ ภายนอกระบบโรงเรียน ซึ่งหมายรวมถึงปัจจัยต่างๆ ในทุกระดับที่ส่งผลกระทบต่อโรงเรียน ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายนอกทั่วไป ที่มีผลกระทบต่อโรงเรียนซึ่งเป็นปัจจัยหลักๆ 4 ด้าน คือ ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและกฎหมาย และสภาพแวดล้อมเชิงปฏิบัติการที่มีผลโดยตรงต่อการดำเนินงานของโรงเรียน เป็นสภาพแวดล้อมที่มีผลโดยตรงต่อการดำเนินงานของโรงเรียน

2) สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยต่างๆ ภายในระบบโรงเรียนที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็ง ซึ่งไม่ได้หมายถึงเฉพาะปัจจัยภายในบริเวณโรงเรียนเท่านั้น แต่รวมถึงปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนด้วย

3) ประมวลข้อมูลเพื่อใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของ หลักสูตรสถานศึกษา เป็นการนำข้อมูลที่ได้สรุปไว้ด้านต่างๆ มาประมวลและเรียบเรียงให้เห็นภาพ อนาคตที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา โดยแสดงส่วนที่เป็นจุดแข็ง จุดเด่นของสถานศึกษา แสดง ปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ เกื้อหนุนให้ประสบความสำเร็จ มีความเป็นไปได้ พร้อมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหา อุปสรรค หรือสิ่งที่เป็นจุดด้อย

ในการกำหนดวิสัยทัศน์ สถานศึกษาจะต้องนำผลการวิเคราะห์ทุกด้านมาดำเนินการพิจารณา โดยอาศัยความร่วมมือของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชนร่วมกันพิจารณากำหนดวิสัยทัศน์ที่แสดงเจตนารมณ์ อันแน่วแน่ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด มีความเป็นไปได้ เป็นแรงกระตุ้น ทำทาก่อให้เกิดพลังผลักดันให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีทิศทางที่ ก่อให้เกิดเจตคติที่ดีในทางสร้างสรรค์ สนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ผู้เรียน และท้องถิ่น

ภารกิจ

ภารกิจเป็นข้อความที่แสดงวิธิดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และ นำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป

วิธีการกำหนดภารกิจ วิเคราะห์วิสัยทัศน์เพื่อกำหนดข้อความที่แสดงถึง

1. วิธิดำเนินงาน
2. ผู้รับประโยชน์และบริการ โดยตรงจากองค์กร
3. ลักษณะผลผลิตและบริการ
4. ประโยชน์ที่จะได้รับจากองค์กร
5. ความเชื่อ ค่านิยมพื้นฐานในการดำเนินงานของบุคลากร
6. หลักการพื้นฐานขององค์กร

เป้าหมาย

กำหนดเป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ที่สถานศึกษากำหนดและสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการกำหนดเป้าหมาย มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่ามีความคาดหวังให้ผู้เรียน เป็นอย่างไรหลังจากจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขียนแยกประเด็นเป็นด้านให้ชัดเจน
2. ศึกษา วิเคราะห์วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ว่ากำหนดภาพอนาคตหรือ ความคาดหวังต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง มีส่วนใดบ้างที่เพิ่มเติม หรือแตกต่างจากจุดหมายของหลักสูตร

การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะส่วนที่เป็นจุดเน้น จุดเด่นของสถานศึกษา ส่วนที่เป็นความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น เขียนแยกประเด็นให้ชัดเจน

3. ศึกษาวิเคราะห์ภารกิจของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ ว่าภารกิจที่กำหนดไว้แต่ละด้านสามารถส่งเสริม สนับสนุนให้การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุความสำเร็จในด้านใดบ้าง เขียนระบุประเด็นให้ชัดเจน

4. นำประเด็นต่างๆ ที่เขียนไว้ในข้อ 1-3 มาเรียบเรียงเป็นเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา โดยเขียนเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นเมื่อจบการศึกษาจากสถานศึกษา

5. ตรวจสอบเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดขึ้น คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน เพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจัยเพื่อการปรับปรุงพัฒนา และการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี หรือรายภาค

แนวทางการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ตั้งคณะกรรมการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
2. สืบค้น รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของ โรงเรียนด้านผู้เรียน

เอกลักษณ์ ค่านิยม การยอมรับ ความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียน และสภาวะวิกฤตด้าน

คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียนจากกรรมการสถานศึกษา ครูอาจารย์ นักเรียน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด

1. วิเคราะห์สภาพความจำเป็นของการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

2. กำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เพิ่มเติมจากส่วนที่เป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่กำหนดไว้แล้วในจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหรืออาจซ้ำที่กำหนดไว้แล้วก็ได้ หากสถานศึกษาพิจารณาแล้วว่าเป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดผลอย่างจริงจัง

3. เนื่องจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องกำหนดขึ้นนี้ กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การจบหลักสูตร ที่จะต้องมีการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาจะต้องวางแผนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่กำหนด ซึ่งอาจกำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ช่วยพัฒนาในกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น หรือสถานศึกษาอาจมีโครงการหรือกิจกรรมเฉพาะขึ้นเพื่อพัฒนาโดยตรงก็ได้ โดยต้องวางแผนการประเมินเป็นระยะเพื่อให้เห็นพัฒนาการ มีการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง

4. การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ควรกำหนดเฉพาะคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เห็นว่าสำคัญ จำเป็น เป็นเอกลักษณ์ค่านิยมและความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ไม่ควรกำหนดมากเกินไป เพราะจะเป็นภาระต่อการจัดทำเกณฑ์ ตัวชี้วัด การวางแผนพัฒนา และการประเมิน

ดังนั้นสรุปได้ว่า ขั้นตอนการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ การศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและสารสนเทศในด้านต่างๆ ทั้งปัจจัยภายในภายนอกสถานศึกษา เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาประเมินสถานภาพของสถานศึกษา และนำข้อสรุปที่ได้ในด้านต่างๆ มาประมวลและเรียบเรียง เพื่อใช้ในการดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน ผู้ปกครอง ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความจำเป็นของชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่

การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้ และเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษาจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

1) สาระการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ครบ 8 กลุ่มสาระรายปีหรือรายภาค ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

2) มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน

3) เวลาแต่ละกลุ่มสาระหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายภาคหรือรายปี
แนวการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน



2. ศึกษาเกี่ยวกับแนวการจัดหลักสูตรและเวลเรียนในแต่ละช่วงชั้น
3. ศึกษาเกี่ยวกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียน

4. ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา
5. ศึกษาวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา
6. จัดโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา

มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาเกี่ยวกับ โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.1 ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของ

ผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
ช่วงชั้นที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
ช่วงชั้นที่ 3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
ช่วงชั้นที่ 4	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

- 1.2 สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรไว้เป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ภาษาไทย
- 2) คณิตศาสตร์
- 3) วิทยาศาสตร์
- 4) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 5) สุขศึกษา
- 6) ศิลปะ
- 7) การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี
- 8) ภาษาต่างประเทศ

- 1.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของ ผู้เรียนให้เหมาะสม ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะ วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี

ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์

1.1 มาตรฐานการเรียนรู้ เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2 ลักษณะคือ

1) มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

1.2 เวลาเรียน กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาหลักสูตรดังนี้

- ช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1-3) ประมาณปีละ 800-1,000 ชม. โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชม.
- ช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4-6) ประมาณปีละ 800-1,000 ชม. โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชม.
- ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1-3) ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม. โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชม.
- ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4-6) ประมาณปีละ 1,200 ชม. โดยเฉลี่ยวันละ 6 ชม.

2. การศึกษาเกี่ยวกับแนวการจัดหลักสูตรและเวลาเรียน

2.1 แนวการจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้างๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นหน่วยการเรียนรู้วิชาใหม่ๆ ที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2-4 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้หรือรายวิชานั้นๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ยังไม่ควรเลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเลือกเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่ม ในทุกชั้นให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้ เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพ ส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้ความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพมุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ

2.2 การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยเฉลี่ยวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่นๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์ อาจใช้เวลาลดลง เหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สถานศึกษาควรจะมีเวลาอย่างเพียงพอ ให้เด็กมีโอกาสเล่นทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่างๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือ สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3) จัดเวลาเรียนเป็นรายปี เฉลี่ยเรียนวันละ 5-6 ชั่วโมง เวลาเรียนสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน สำหรับผู้เรียนที่ประสงค์จะเรียนต่อ สถานศึกษาควรจัดเวลาเรียนภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ให้มากกว่ากลุ่มอื่น และจัดรายวิชาโครงงานอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6) จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คณาจารย์ของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิตใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีคณาจารย์ 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนและสาระการเรียนรู้ช่วงนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมใหม่ บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถปรับปรุงแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี อาจจัดเป็นรายวิชาสั้นๆ หรือรายวิชาเดี่ยวหรือรวมกันในลักษณะการบูรณาการ และอาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นได้

3. การศึกษาสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สถานศึกษาต้องพิจารณาเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา คือ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ใดที่มีจำนวนสาระและ

มาตรฐานการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้มาก หรือใช้เวลาน้อย จะต้องเพิ่มข้อมูลที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชน ท้องถิ่นเข้าไปในสาระหรือมาตรฐานใด และสถานศึกษาควรจัดสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด จึงจะสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชน รวมทั้งรายละเอียดของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดในโครงสร้างหลักสูตรด้วยว่ามีแนวการจัดอย่างไร ใช้เวลามากน้อยเพียงใด

4. การศึกษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา

ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา เป็นข้อมูลสำคัญที่สถานศึกษาควรได้นำมาพิจารณาในการกำหนดรายละเอียดของโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา เนื่องจากจะเป็นข้อมูลที่แสดงศักยภาพและความพร้อมในด้านต่างๆ ของโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดสาระการเรียนรู้ และเวลาในการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ข้อมูลสารสนเทศที่สถานศึกษาควรได้ตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อศึกษารวบรวม เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ จุดดี จุดด้อย อุปสรรคของสถานศึกษาเพื่อนำไปใช้ประกอบการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

- 4.1 ข้อมูลทั่วไปและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน
- 4.2 ข้อมูลด้านการบริหารจัดการของโรงเรียน
- 4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน
- 4.4 ข้อมูลเกี่ยวกับครู อาจารย์ บุคลากร
- 4.5 ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา

5. การศึกษาวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา

เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ดำเนินไปตามความคาดหวังและภาพอนาคตที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ สถานศึกษาจะต้องวิเคราะห์วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย เพื่อกำหนดทิศทางและจุดเน้นในการจัดหลักสูตรและเวลาเรียน เพื่อให้การจัดหลักสูตรและเวลาเรียนส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งหมายถึง การให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระการเรียนรู้บางกลุ่ม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอันเป็นจุดเน้นตามวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายนั่นเอง

6. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

เป็นแนวการจัดหลักสูตรและเวลาเรียนของแต่ละช่วงชั้นที่หลักสูตรแกนกลางกำหนดไว้ มาพิจารณาเพื่อจัดโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษาให้มีความครบถ้วน ครอบคลุมทุกมาตรฐานการเรียนรู้ สนองจุดเน้นตามวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา และสอดคล้องกับข้อมูลสารสนเทศและชุมชนท้องถิ่น

การจัดทำสาระของหลักสูตร

ในการจัดทำรายละเอียดของสาระการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องจัดทำในส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือหลักสูตรแกนกลางก่อน แล้วจึงจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียน ได้ตามความสามารถความถนัดและความสนใจ สนองและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องของชุมชนและท้องถิ่น

สถานศึกษาดำเนินการจัดทำสาระหลักสูตร ตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาขอบข่ายของสาระ มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

2. การกำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค

3. การกำหนดเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต

4. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา

5. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

6. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาขอบข่ายของสาระมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

โดยครูผู้สอน จะต้องศึกษาเกี่ยวกับขอบข่ายของสาระมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบ

2. การกำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค

การจัดทำรายละเอียดของหลักสูตร ในแต่ละกลุ่มสาระจะเริ่มต้นจากการกำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นก่อน แล้วจึงเป็นการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.1 กำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น

สถานศึกษาสามารถกำหนดสาระการเรียนรู้จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เพื่อจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐาน

2.2 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค

1) วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีในช่วงชั้นที่ 1-3 หรือรายภาคในช่วงชั้นที่ 4

โดยผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจะเป็นสิ่งที่ระบุถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียน และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น

2) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ ให้สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

3) บางมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นอาจกำหนดให้มีผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเพียงในบางปีหรือบางภาคเรียนก็ได้ แต่เมื่อผู้เรียนเรียนครบทั้งสามปี ในแต่ละช่วงชั้น ต้องบรรลุ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ทั้งหมด

4) ในการจัดการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระในช่วงชั้นที่ 1-3 ได้กำหนดให้ สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดสาระและกิจกรรมเป็นรายปี โดยให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา

2.3 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค กำหนดโดย

1) วิเคราะห์จากสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนด
2) วิเคราะห์ให้สัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค และให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นชุมชน

3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระ การเรียนรู้รายปีหรือรายภาค

หลังจากวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค และสาระ การเรียนรู้รายปีรายภาคได้ครบถ้วนเรียบร้อยแล้ว ต่อไปจะเป็นการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี รายภาค และสาระการเรียนรู้รายปีรายภาคมาจับคู่กันเพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง ครอบคลุมและ ตรงกัน

2.4 กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต กำหนด ดังนี้

1) ช่วงชั้น ป.1-3 ป.4-6 ม.1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและ กำหนดจำนวนคาบเวลาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ นั้น

2) ช่วงชั้น ม.4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค และกำหนดจำนวน หน่วยกิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาคสำหรับช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สำหรับสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่นๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสมและใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

1. จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนด ตามข้อ 1) 2) และ 3) มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชาจำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ ซึ่งสามารถเขียนคำอธิบายรายวิชาได้หลายรูปแบบ

สำหรับคำอธิบายรายวิชามีแนวทางการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้นๆ

2. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อยๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

3. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือรายภาค แต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและครูผู้สอน

ดังนั้นสรุปได้ว่า การจัดทำสาระของหลักสูตร คือ การศึกษาขอบข่ายสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมถึงการกำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค มากำหนดเวลา และจำนวนหน่วยกิต การจัดทำ คำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ ครอบคลุมสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การออกแบบการเรียนรู้

การออกแบบการเรียนรู้ นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สถานศึกษาจะต้องแสดงไว้อย่าง ชัดเจน เนื่องจากการเสนอหลักการและวิธีการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติ ในการ จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตาม จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานรวมถึงวิสัยทัศน์ และเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจึงกำหนดแนวคิด หลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติในการออกแบบการเรียนรู้ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

ในการออกแบบการเรียนรู้ สถานศึกษาควรได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ตั้งคณะทำงานออกแบบการเรียนรู้ของสถานศึกษา

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน สื่อ และการวัด ประเมินผล จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารประกอบหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน สื่อ และการวัดประเมินผล คู่มือการจัด การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ และเอกสารอื่นๆ

2. ศึกษาวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้

3. ศึกษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ในการจัดการ เรียนรู้ ทั้งด้านอาคาร สถานที่ ห้องปฏิบัติการด้านต่างๆ สื่อ แหล่งการเรียนรู้ ศักยภาพของครู อาจารย์ บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง

4. ศึกษาความพร้อมของชุมชนและท้องถิ่นในการสนับสนุนส่งเสริมการจัด การศึกษา

5. ประมวลผลการศึกษาข้อ 1-5 นำมาเขียนเป็นหลักการ แนวคิด และแนว ดำเนินการของสถานศึกษา เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ สื่อ และการวัดประเมินผล

การออกแบบการเรียนรู้ของสถานศึกษา จะประกอบด้วย

1. การจัดการเรียนรู้

1.1 การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ มีกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย หลายผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไปสอดแทรก ในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหา และกระบวนการต่างๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ โดยมีแนวทางการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นดังนี้

1.2 หลักการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยึดหลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายให้คนไทยเป็นคนดี เก่ง มีความเป็นไทย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม จะมีกระบวนการที่สร้างให้คนไทยเป็นคนมีศักยภาพในการคิดระดับสูง คิดเป็นองค์รวม และร่วมมือพัฒนาสังคมไทย จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 รูปแบบการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยบุคคลผู้เกี่ยวข้อง 2 ส่วน คือ ผู้สอน และผู้เรียน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ผู้สอน ต้องศึกษาหลักสูตรมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ที่จะจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

1.4 แนวทางการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมการเรียนรู้

ในการคัดเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจประสบการณ์การเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 การบูรณาการ ขั้นตอนที่ 3 การถ่ายโยงความรู้



2. สื่อการเรียนรู้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชุมชน และแหล่งอื่นๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

2.2 ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ จำแนกได้เป็นประเภท ดังนี้

- 1) สื่อสิ่งพิมพ์
- 2) สื่อเทคโนโลยี
- 3) สื่ออื่นๆ

2.3 หลักการเลือกสื่อการเรียนรู้ ได้แก่

- 1) สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะสอน
- 2) เหมาะสมกับผู้เรียน
- 3) มีความเป็นไปได้และค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม
- 4) ความสะดวกและความสามารถในการใช้สื่อการเรียนรู้

2.4 หลักการใช้สื่อการเรียนรู้

- 1) การเตรียมตัวของผู้สอน
- 2) การเตรียมจัดสภาพแวดล้อม
- 3) การเตรียมพร้อมผู้เรียน
- 4) การใช้สื่อการเรียนรู้
- 5) การประเมินการใช้สื่อการเรียนรู้

2.5 กระบวนการพัฒนาสื่อการเรียนรู้

- 1) การสร้าง / ผลิตเอง
- 2) การจัดทำเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงบางส่วน

3) การเลือกซื้อสื่อการเรียนรู้ที่จัดจำหน่าย

4) การค้นคว้าจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ

2.6 การประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้

การประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้เป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ ครูผู้สอนทุกคนควรมีความรู้ความสามารถในการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ต้องการใช้ได้ โดยรอบรู้ในวิธีการประเมิน เนื้อหาสิ่งที่จะประเมิน ลักษณะของสื่อที่ดี การสนองจุดประสงค์ของแผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดเกณฑ์การประเมิน การตัดสินและสรุปผล จึงสามารถตัดสินคุณค่าของสื่อหรือคุณภาพของสื่อว่า สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการเพียงใด หรือควรจะพัฒนาให้เหมาะสมอย่างไร ซึ่งจะเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาสื่อต่อไป

3. การวัดและประเมินผล

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผล ทั้งในระดับชั้น ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

ข้อกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

1) การดำเนินการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน ได้แก่ การประเมินผลการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนระหว่างเรียน เพื่อหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าด้านความรู้ ทักษะกระบวนการและค่านิยม อันพึงประสงค์จากการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่างๆ หรือไม่เพียงไร ซึ่งจะสะท้อนความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียนและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของผู้สอน เป็นข้อมูลที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งผู้เรียน ผู้สอน สถานศึกษา และผู้ปกครองนำไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ปรับปรุงการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และใช้สำหรับตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านต่างๆ ของผู้เรียน

2) การดำเนินการประเมินผลระดับสถานศึกษา ได้แก่ การประเมินผลการเรียนและพัฒนาการผู้เรียนปลายปีหรือปลายภาค และเมื่อสิ้นสุดช่วงชั้น เพื่อนำผลไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงผู้เรียนให้มีคุณภาพตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งนำผลประเมินไปใช้พิจารณาไปใช้พิจารณาตัดสินผลการเรียนรายวิชา และตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น

3) การดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ได้แก่ การประเมินคุณภาพทางการศึกษาของผู้เรียนทุกคน ในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้นในระดับชาติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจะกำหนดให้มีการประเมินในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามความจำเป็นเป็นรายปีไป ข้อมูลจากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและคุณภาพการศึกษาของชาติได้ สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เข้ารับการประเมินผลระดับชาติ และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในการประเมินอย่างเต็มศักยภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลคุณภาพทางการศึกษาที่แท้จริงของผู้เรียน ของสถานศึกษา และของประเทศชาติ

4) การดำเนินการตัดสินผลการเรียนให้ผู้เรียนผ่านช่วงชั้นและจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5) การดำเนินการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการดำเนินงาน เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน และเป็นเอกสารหลักฐานทางการศึกษา

6) การดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน ซึ่งได้ศึกษามาจากต่างรูปแบบการศึกษาและต่างสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นผลการเรียนตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่ตนกำลังศึกษาอยู่

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

3.2 หลักการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่างๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานที่กำหนดไว้ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจผลการเรียน สถานศึกษาต้องรับผิดชอบการวัดและประเมินผลการเรียนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพให้ผลการประเมินถูกต้องตามสภาพความรู้ ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

3.3 แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

เพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยการนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนโดยตรง และนำผลไปปรับปรุงแก้ไขการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งนำไปใช้ในการพิจารณาตัดสินความสำเร็จทางการศึกษาของผู้เรียนอีกด้วย

ดังนั้นสรุปได้ว่า การออกแบบการเรียนรู้ คือ การกำหนดรูปแบบวิธีการ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา

การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายละเอียดแสดงไว้นอกเหนือจากสาระของหลักสูตรในส่วนของสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม สร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

แนวทางการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. ตั้งคณะทำงานหรือผู้รับผิดชอบออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. ศึกษา หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารประกอบหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และเอกสารอื่น ๆ
3. ศึกษาวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้

4. ศึกษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านอาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการด้านต่าง ๆ สื่อ แหล่งการเรียนรู้ ศักยภาพของครู อาจารย์ บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง

5. ศึกษาความพร้อมของชุมชนและท้องถิ่นในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษา

6. ประมวลผลการศึกษา ข้อ 1-5 นำมาออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ดังจะได้นำเสนอแนวคิด และหลักการและแนวดำเนินการเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังนี้

1. ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรม ที่ได้จัดให้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มการเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

1.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน มุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิดช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัยรับผิดชอบ รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง แบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะ

1.2.1 กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่ง

ขึ้นเพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคมและปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

1.2.2 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคมผู้นำเพื่อประโยชน์และกรมการรักษาดินแดน

2. แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมโดยคำนึงถึงแนวการจัด ดังต่อไปนี้

- 1) จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 2) จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน
- 3) จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี
- 4) จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

สถานศึกษา ต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

ดังนั้นสรุปได้ว่า การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน คือ การกำหนดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน ที่จัดให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมและเลือกกิจกรรมด้วยตนเอง ตามความถนัดและความสนใจ โดยสอดคล้องความเป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์เพื่อสังคม และมีรูปแบบวิธีการ ที่เหมาะสมของการจัดกิจกรรมทั้งกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน

การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสารหลักฐานการศึกษา

ในการกำหนดรูปแบบวิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสารหลักฐานการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนที่เปรียบเสมือนระเบียบเกี่ยวกับการวัด ประเมินผล และตัดสินผล การเรียนรู้ของสถานศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องดำเนินการกำหนดอย่างเป็นระบบ จัดเจนด้วยการมีส่วนร่วมและเห็นพ้องของทุกฝ่าย เนื่องจากเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการกำหนดระดับคุณภาพของ

ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตการจัดการศึกษา ซึ่งหมายถึงคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
นั่นเอง

สถานศึกษาสามารถดำเนินการกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน และเอกสาร
หลักฐานการศึกษาตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ตั้งคณะทำงานกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน และเอกสารหลักฐาน
การศึกษา
2. ศึกษา หลักฐาน แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลและการกำหนด
รูปแบบวิธีการ เกณฑ์การตัดสินใจ และเอกสารหลักฐานการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เอกสารประกอบหลักสูตรเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล และ
การกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน และเอกสารหลักฐานการศึกษา คู่มือการวัดและ
ประเมินผลและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
การออกแบบการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนด
4. ศึกษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ด้านผู้เรียน ครู
อาจารย์ การจัดการเรียนรู้ สื่อและการวัดประเมินผล
5. ศึกษาความพร้อมของสถานศึกษา ฝ่ายทะเบียนวัดผล และครูอาจารย์เกี่ยวกับ
การวัดประเมินผล และการตัดสินผลการเรียน
6. ประมวลผลการศึกษาข้อ 1-5 นำมากำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน
และเอกสารหลักฐานการศึกษา

ดังจะได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน และ
เอกสารหลักฐานการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. รูปแบบและวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.1 การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ประกอบ
ด้วยการประเมินผลก่อนเรียน ประกอบด้วย

- 1.1.1 การประเมินความพร้อมและพื้นฐานของผู้เรียน
- 1.1.2 การประเมินความรู้ในเรื่องที่เรียนก่อนการเรียน

การประเมินระหว่างเรียน

มีจุดประสงค์เพื่อตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนว่าบรรลุตามผลการเรียนรู้ ผู้คาดหวังในการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูได้วางแผน มีแนวทางในการปฏิบัติตาม ขั้นตอน ดังนี้

- 1) วางแผนการจัดการเรียนรู้ และประเมินผลระหว่างเรียน
 - 2) เลือกวิธีการประเมินที่สอดคล้องกับภาระงานหรือกิจกรรมหลักที่กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติ
 - 3) กำหนดสัดส่วนการประเมินระหว่างเรียนกับการประเมินตอนปลายภาคเรียนหรือปลายปี ควรให้มีน้ำหนักความสำคัญของการประเมินระหว่างเรียนในสัดส่วนมากกว่าการประเมินตอนปลายภาคเรียนหรือปลายปี
 - 4) จัดทำเอกสารบันทึกข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียน
- การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียน เพื่อตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในการเรียนรายวิชาต่าง ๆ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ปีที่ 4-6 และมัธยมที่ 1-3 และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายภาคสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ประกอบด้วย การประเมินห้องเรียน และการประเมินผลการเรียนปลายปี/ปลายภาค

1.2 การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของ ผู้เรียน ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมให้ครบถ้วน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จึงได้รับการตัดสินใจผ่านช่วงชั้น มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 การประเมินผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรม ผู้รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแต่ละกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้องดำเนินการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนตาม จุดประสงค์ของกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาของการจัดกิจกรรม โดยรวบรวมจากบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมและผลการปฏิบัติกิจกรรม และตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาปฏิบัติกิจกรรม

1.2.2 การตัดสินใจผลการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ประเมินและตัดสินใจเป็นรายกิจกรรม โดยพิจารณาจากผลการประเมินในจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมกับเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม แล้วตัดสินใจตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.2.3 การแจ้งผลการประเมิน การประเมินให้ระดับผลการเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามแนวทางที่สถานศึกษากำหนดเมื่อให้ระดับผลการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละ กิจกรรมแล้ว ควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบโดยเร็ว และให้ผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินทำการซ่อม เสริมให้ผ่านทุก ๆ กิจกรรม ในขณะที่เดียวกันก็แจ้งผลการประเมินให้ฝ่ายทะเบียนของสถานศึกษา บันทึกผลการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้เรียนแต่ละคนสะสมไว้เป็นหลักฐาน

1.2.4 การสรุปผลการผ่านช่วงชั้น เมื่อจบช่วงชั้น นายทะเบียนจะรวบรวม ผลการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนแต่ละคนตลอดช่วงชั้น ผู้เรียนที่มีผลการประเมินการเข้าร่วม กิจกรรมได้ครบเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดจะได้รับพิจารณาให้ผ่านช่วงชั้นร่วมกับเกณฑ์มาตรฐาน ช่วงชั้นอื่น ๆ ผู้เรียนที่มีผลการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบตามเกณฑ์มาตรฐานช่วงชั้นอื่นๆ ผู้เรียนที่มีผลการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จะต้องเข้า ร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่อไปให้ครบตามเกณฑ์จึงจะได้รับการพิจารณาให้ผ่านช่วงชั้น

1.3 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เป็นการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่สถาน- ศึกษากำหนดขึ้น เป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1.3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของผู้เรียน ประกอบด้วย ผู้แทนครู ผู้ปกครอง และชุมชน โดยคณะกรรมการจะมีหน้าที่ กำหนดแนวทางการพัฒนา แนวทางการประเมินเกณฑ์การประเมินและแนวทางการปรับปรุง ซ่อมเสริมผู้เรียน ฯลฯ

1.3.2 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

1.3.3 กำหนดแนวทางการพัฒนามี 2 ลักษณะ ดังนี้

1) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในห้องเรียน มอบหมายให้ ผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ดำเนินการพัฒนา ประเมินผลและแก้ไขปรับปรุงผู้เรียนในระหว่าง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ

2) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์นอกห้องเรียน ให้บุคลากร สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันพัฒนาประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาทั้งในลักษณะของการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หรือการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งในและนอก สถานศึกษา

1.3.4 การประเมินผู้เรียนเบื้องต้น บุคลากรทั้งหมดของสถานศึกษาและ ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตามแนวทางที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งสามารถ

เลือกใช้เครื่องมือและวิธีการ ได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้จะต้องเหมาะสมกับกิจกรรมและคุณลักษณะที่จะประเมิน

1.3.5 การประมวลผล คณะกรรมการฯ รวบรวมผลการประเมินจากผู้ประเมินทุกฝ่าย นำมาพิจารณาประเด็นสรุปผลเป็นรายปีหรือรายภาคเพื่อวินิจฉัยพฤติกรรมของผู้เรียนเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

“ดีเยี่ยม” มีพฤติกรรมสูงกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

“ดี” มีพฤติกรรมตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่สถานศึกษากำหนด

“ควรปรับปรุง” มีพฤติกรรมบางประการที่ต้องปรับปรุง

1.3.6 การแจ้งผลและบันทึกผล แจ้งผลการตัดสินผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาของผู้เรียนนำไปปรกอกในเอกสารแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และแจ้งผลการประเมินให้ผู้เรียนและผู้ปกครองทราบต่อไป พร้อมกับการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินให้ควบคุมและพัฒนาตนเองในการถือปฏิบัติคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ดีขึ้น รวมทั้งมอบหมายให้ปฏิบัติกิจกรรมคุณความดีชดเชยตามแนวทางที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้

1.3.7 การสรุปผลการประเมินผ่านช่วงชั้น การพิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อตัดสินให้ผู้เรียนผ่านช่วงชั้น คณะกรรมการฯ ควรสรุปจากผลการประเมินในภาคเรียนสุดท้าย และแนวโน้มการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แต่ละประการจากผลการประเมินในแต่ละภาคเรียนที่ได้บันทึกไว้ผู้เรียนที่ไม่ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประการใดประการหนึ่ง จะต้องรับการอบรมและปฏิบัติกิจกรรม คุณความดีชดเชยตามที่คณะกรรมการฯ มอบหมายจนครบถ้วนก่อน จึงจะได้รับอนุมัติให้ผ่านช่วงชั้น ได้

1.4 การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน

เป็นการประเมินศักยภาพของผู้เรียนในการอ่าน แล้วนำมาคิดสรุปเป็นความรู้ ความเข้าใจของตน คิดวิเคราะห์เนื้อหาสาระ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ และความสามารถในการถ่ายทอดความคิดเหล่านั้นด้วยการเขียนสื่อความหมาย

1.5 แนวทางการประเมินผลการเรียนระดับชาติ

เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นมาตรฐานระดับชาติ มีจุดหมายเพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและคุณภาพการศึกษาของชาติ แล้วนำผลการประเมินไปวางแผนดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการศึกษาของชาติ และส่งผลย้อนกลับไปให้สถานศึกษาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนเช่นเดียวกัน

สถานศึกษาจะต้องเตรียมผู้เรียนให้เข้ารับการประเมินด้วยความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินระดับชาติ ให้ความร่วมมือในการประเมินเต็มความสามารถและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และเงื่อนไขการประเมินอย่างเคร่งครัด

2. การตัดสินผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม

การตัดสินผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่คุณเรียนทุกคนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด โดยสถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มในทุกช่วงชั้น ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกมาตรฐานช่วงชั้น ทุกกลุ่มสาระ ซึ่งกำหนดเป็นรายวิชาในแต่ละรายปีหรือรายภาค ครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่สถานศึกษากำหนด

2.1 การตัดสินผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค

1) ผู้สอนทำการวัดและประเมินผู้เรียนเป็นรายวิชา ให้ครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้ได้ผลการประเมินตามความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน โดยทำการวัดและประเมินผลไปพร้อมกับกระบวนการเรียนการสอน

2) กำหนดเกณฑ์การประเมินให้ระดับผลการเรียน สถานศึกษาต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ระดับคุณภาพ ผลการเรียนเป็นรายวิชา ซึ่งสามารถอธิบายผลการตัดสินว่าผู้เรียนต้องมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะโดยรวมอยู่ในระดับใด จึงยอมรับว่าผ่านการประเมิน

3) ประเมินให้ระดับผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคตามเกณฑ์การประเมินให้ระดับการเรียนตามที่สถานศึกษากำหนด

2.2 การตัดสินผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น

ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ครบทุกรายวิชาตลอดช่วงชั้นตามโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และได้รับการตัดสินให้ผ่านทุกรายวิชา จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์ประเมินกลุ่มสาระช่วงชั้น

3. การตัดสินผลการเรียนผ่านช่วงชั้น

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนต้องศึกษาให้ผ่านไปทีละช่วงชั้นตามลำดับตั้งแต่ช่วงชั้นที่ 1 ถึงช่วงชั้นที่ 4 โดยมีการจัดการเรียนการสอน การประเมินตัดสินผลการเรียน และจัดทำเอกสารผลการศึกษาให้เสร็จสมบูรณ์ในแต่ละช่วงชั้น ดังนั้น

ในการพิจารณาตัดสินให้ผ่านช่วงชั้น จึงพิจารณาจากข้อมูลผลการเรียน และข้อมูลอื่น ๆ ที่มา
เกี่ยวข้องในช่วงชั้นเดียวกันเท่านั้น

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี
ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ
และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้น ตามเกณฑ์ ดังนี้

3.1 เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1,2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

- 1) ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการ
ตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
- 2) ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์
ที่สถานศึกษากำหนด
- 3) ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถาน
ศึกษากำหนด
- 4) ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์
ที่สถานศึกษากำหนด

3.2 เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 (จบการ
ศึกษาขั้นพื้นฐาน)

- 1) ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิต
ครบตามหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถาน
ศึกษากำหนด
- 2) ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตาม
เกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
- 3) ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่
สถานศึกษากำหนด
- 4) ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์
ที่สถานศึกษากำหนด

4. เอกสารหลักฐานการศึกษา

หลักฐานการศึกษา เป็นเอกสารแสดงข้อมูลและสถานภาพทางการศึกษาของผู้เรียนที่สถานศึกษาจะต้องจัดทำ เพื่อใช้สำหรับตรวจสอบ สื่อสาร ส่งต่อ และรับรองผลการเรียนของผู้เรียน หลักฐานการศึกษาที่ต้องจัดทำแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.1 เอกสารหลักฐานการศึกษาควบคุมและบังคับแบบ เป็นเอกสารสำคัญที่ใช้เป็นหลักฐานในการรับรองผลการเรียนและวุฒิการศึกษาของผู้เรียน เป็นหลักฐานสำหรับตรวจสอบ รับรองและยืนยันชั้นวุฒิการศึกษาของผู้เรียนตลอดไป สถานศึกษาจึงต้องดำเนินการจัดทำโดยใช้แบบฟอร์มและวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เอกสารหลักฐานการศึกษาควบคุมแบบบังคับมีดังนี้

- 1) ระเบียบแสดงผลการเรียน (Transcript) (ปพ.1)
- 2) หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา (ใบประกาศนียบัตร) (ปพ. 2)
- 3) แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา (ปพ. 3)

4.2 เอกสารหลักฐานการศึกษาที่สถานศึกษาดำเนินการเอง เป็นเอกสารทางการศึกษาที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น เพื่อใช้บันทึก ตรวจสอบ รายงานและรับรอง ข้อมูลผลการพัฒนาผู้เรียน ตามภารกิจในการประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาในลักษณะต่าง ๆ มีดังนี้

- 1) แบบแสดงผลการพัฒนาคูณลักษณะอันพึงประสงค์ (ปพ. 4)
- 2) เอกสารบันทึกผลการพัฒนาคูณภาพผู้เรียน (ปพ. 5)
- 3) เอกสารพัฒนาคูณภาพผู้เรียนรายบุคคล (ปพ. 6)
- 4) ใบรับรองผลการศึกษา (ปพ. 7)
- 5) เอกสารระเบียบสะสม (ปพ. 8)

ดังนั้นสรุปได้ว่า การกำหนดรูปแบบวิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผล และเอกสาร หลักฐานการศึกษา หมายถึง การกำหนดรูปแบบวิธีการ เกณฑ์การตัดสินและเอกสารหลักฐานการศึกษา รายละเอียดของเกณฑ์การวัดผลประเมินผล ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา และเกณฑ์การจบหลักสูตร ให้สอดคล้องกับแนวการวัดผลและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน

ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตร สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุนต่าง ๆ ที่เอื้อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ การวางแผนบริหารการจัดหลักสูตรเป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม ที่ช่วยให้ทราบแนวปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้มีประสิทธิภาพ การวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร จึงเป็น

องค์ประกอบหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการวางแผนกำหนด กิจกรรม การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้และมีการตรวจสอบความเหมาะสมของการจัดการในเรื่องต่อไปนี้

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจที่สำคัญของสถานศึกษา ที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรสถานศึกษา ประสบผลสำเร็จตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนด
2. การบริหารทั่วไป เป็นงานที่ช่วยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนของครูและการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ เพราะจะทำให้การเรียนรู้มีคุณภาพมากขึ้น ภารกิจบางอย่างจัดได้ว่าเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางอ้อม แต่ส่งผลอย่างลึกซึ้งต่อการหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญของผู้เรียน
3. การพัฒนาระบบส่งเสริม สนับสนุนอื่น ๆ นอกเหนือจากการบริหารงานวิชาการ และการบริหารทั่วไป เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตรแล้ว สถานศึกษาควรพัฒนาระบบส่งเสริมสนับสนุนต่าง ๆ ที่เอื้อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพในเรื่องต่อไปนี้

3.1 การพัฒนากระบวนการแนะแนว

สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบแนะแนวที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้ง ประเมินการจัดการที่มีคุณภาพ โดยกำหนดพันธกิจระหว่างบ้าน ชุมชน และสถานศึกษา ที่เน้นความร่วมมือกันระหว่างบ้าน ในฐานะแหล่งเรียนรู้แรกของผู้เรียน ชุมชนจะเป็นเครือข่ายที่สำคัญของการแนะแนวช่วยป้องกัน แก้ไข ปัญหาของสังคม สร้างเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ด้วยข้อมูลสารสนเทศและพัฒนาเครือข่ายแนะแนวให้เข้มแข็ง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด ทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไป

3.2 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และห้องสมุด

สถานศึกษาจำเป็นต้อง ส่งเสริม สนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เพิ่มพูน ประสบการณ์และความชำนาญ โดยเฉพาะห้องสมุดนั้น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญยิ่ง เพราะจะเป็นแหล่งที่รวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องเป็นห้องสมุดที่มีความหรูหราหรือใหญ่โต อาจเป็นเพียงมุมหนังสือ เพื่อการศึกษาค้นคว้าก็ได้ นอกจากนี้ ต้องสนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ในรูปของคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ

3.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ

สถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เน้นการวิจัยทั้งในห้องเรียน และการวิจัยในภาพรวมของสถานศึกษา

3.4 เครื่องข่ายวิชาการ

สถานศึกษาต้องพัฒนาและส่งเสริม สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ทางวิชาการ จากครูในสถานศึกษาเดียวกัน และในสถานศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนชมรมวิชาการต่าง ๆ ในรูปของเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั้งจากบุคคลต่างๆ และจากสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ครูมีความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

ดังนั้น สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน คือ การกำหนดแนวปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุน การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานทั่วไป และการพัฒนาระบบส่งเสริมสนับสนุน ด้านอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพในเรื่องของการพัฒนาระบบการแนะแนว การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และห้องสมุด การวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพ เครื่องข่ายวิชาการ โดยเผยแพร่ให้บุคลากรทั้งสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องรับทราบ

การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาจะมีรายละเอียดที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน ในขั้นนี้ จึงเป็นการวิเคราะห์และเรียบเรียง เพื่อให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์

ในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา ควรคำนึงว่าสิ่งที่ปรากฏในหลักสูตรเป็นสิ่งที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการ ตั้งแต่ต้น คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ จนกระทั่งการนำหลักสูตรสู่ห้องเรียน คือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการบริหารจัดการหลักสูตรให้ประสบความสำเร็จ ใช้ศักยภาพทั้งสองสถานศึกษาและชุมชนเต็มที่ เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง ประการสำคัญ หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสามารถบอกให้ผู้เกี่ยวข้องและบุคคลในชุมชนทราบอย่างชัดเจนว่า จะจัดการศึกษาอย่างไรในสถานศึกษานั้น เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาอาจมีหลายเล่ม ซึ่งในเล่มแรกควรเป็นเล่มที่กำหนดภาพรวมและมีเล่มอื่น ๆ อีกตามความเหมาะสมซึ่งอาจแยกเล่มตามกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือหน่วยการเรียนรู้

การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ควรประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล
8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
9. อื่น ๆ

ทั้งนี้ สถานศึกษา อาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น และเหมาะสม

สำหรับเอกสารที่แยกเล่มตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความจำเป็นและความต้องการ ซึ่งอาจประกอบด้วย วิสัยทัศน์การเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้น โครงสร้างหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รายวิชาพื้นฐาน และเพิ่มเติมหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

ในการจัดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการภายในกลุ่มสาระและระหว่างกลุ่มสาระ สถานศึกษาอาจจัดแยกเล่มต่างหาก โดยกำหนดรูปแบบได้ตามความเหมาะสม

เมื่อสถานศึกษาจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาตามหัวข้อดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว สถานศึกษาจะต้องตรวจสอบแต่ละหัวข้อ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 รวมทั้ง สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบท / สภาพของสถานศึกษา จากนั้น นำร่างหลักสูตรดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ความเห็นชอบ

ดังนั้น สรุปได้ว่า การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา คือ กระบวนการวิเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูลในแต่ละหัวข้อเพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และทำการตรวจสอบเพื่อให้สอดคล้องตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เหมาะสมกับบริบท / สภาพของสถานศึกษา จากนั้นนำเสนอรับความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษา

การตรวจสอบและประเมินหลักสูตรสถานศึกษา

การตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

วิสัยทัศน์เป็นภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานความจริง บ่งบอกภารกิจของสถานศึกษา วิสัยทัศน์ที่ดี ต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย เป็นความต้องการของท้องถิ่นและมีระยะเวลาที่แน่นอน

วิธีการตรวจสอบทบทวน สถานศึกษาควรจัดให้มีคณะกรรมการเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา ศึกษาวิเคราะห์วิสัยทัศน์และภารกิจรวมทั้งสอบถามสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

แนวทางการตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ

1. วิสัยทัศน์มีความสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบันหรือไม่
2. วิสัยทัศน์ที่กำหนดได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องหรือไม่
3. วิสัยทัศน์มีเป้าหมายที่ชัดเจนรับรองหรือไม่
4. ข้อกำหนดภารกิจเป็นการสะท้อนความคิดและการปฏิบัติงานของสถานศึกษา และชุมชนหรือไม่

แนวทางการตรวจสอบเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

1. เป้าหมายสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การจัดการศึกษาหรือไม่
2. เป้าหมายมีความชัดเจนและสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานอย่างน้อยเพียงใด
3. เป้าหมายครอบคลุมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างน้อยเพียงใด

การตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีเหมาะสมกับสังคมไทย โดยสถานศึกษาสามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นกรณีเฉพาะ นอกเหนือหรือเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ

สถานศึกษาต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งได้แก่คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาต้องการปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนเป็นกรณีเฉพาะ นอกเหนือ หรือเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชาต่าง ๆ ตามสภาพปัญหาและความต้องการ ทั้งนี้อาจพิจารณากำหนดจากคุณลักษณะ จริยธรรมและค่านิยมที่อยู่ในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ หรือพิจารณากำหนดขึ้นมาใหม่ก็ได้

สถานศึกษาต้องปลูกฝังและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว ตลอดมา ขณะที่จัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งโดยตรง คือ ในกรณีที่คุณลักษณะอันพึงประสงค์เหล่านั้น ได้มีการกำหนดให้เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค หรือโดยอ้อมด้วยการสอดแทรกในขณะจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกรณีที่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว ไม่ได้มีการกำหนดให้เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

แนวทางการตรวจสอบ

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์กำหนดตามสภาพปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียนหรือไม่
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นของชุมชนมากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

1. สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด
2. สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด
3. เวลาที่กำหนดในแต่ละกลุ่มสาระมีความเหมาะสมกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคมากน้อยเพียงใด
4. สัดส่วนระหว่างสาระการเรียนรู้พื้นฐานกับเพิ่มเติมมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด
5. สัดส่วนเวลาที่กำหนดระหว่างสาระการเรียนรู้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

1. รายวิชา ตอบสนองต่อสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นมากน้อยเพียงใด
2. รายวิชา ครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค และสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคหรือไม่เพียงใด
3. รายวิชา มีความชัดเจน สอดคล้องการนำไปปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคมมากน้อยเพียงใด
2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นเรียนเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือไม่ว่างไร

4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบการจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้

สถานศึกษากำหนดรูปแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ตามสภาพ ของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้

1. สถานศึกษาได้มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภายในกลุ่มสาระและ ระหว่างกลุ่มสาระมากน้อยเพียงใด

2. สถานศึกษามีการวางแผนกำหนดให้ผู้เรียน ได้ทำโครงการหรือไม่ อย่างไร

3. สถานศึกษาได้มีการจัดโครงการที่มีการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระหรือไม่ อย่างไร

4. สถานศึกษา ได้กำหนดแนวทางการเรียนในแต่ละชั้นปีหรือไม่อย่างไร

5. สถานศึกษาจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษอย่างไร

6. การให้การบ้าน สถานศึกษาควรให้ครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระได้มีการประชุม ร่วมกันเพื่อพิจารณากำหนดแนวทางการให้การบ้านว่าในแต่ละชั้นปีควรมีการให้การบ้านกลุ่มสาระ ใดบ้าง และจำนวนเท่าไร จึงจะเหมาะสมกับผู้เรียน

การตรวจสอบการวัดและประเมินผล

แนวการตรวจสอบ

1. รูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การวัดและประเมินผล ในระดับชั้นเรียนและระดับ สถานศึกษาสอดคล้องกับแนวการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อย เพียงใด

2. รายละเอียดเกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและเกณฑ์การจบหลักสูตร เหมาะสมกับ ผู้เรียนและสภาพชุมชน/ท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด

3. วิธีการประเมินผลของสถานศึกษา ได้เน้นการประเมินผลตามสภาพจริงมาก น้อยเพียงใด

4. หลักเกณฑ์การประเมิน ออกแบบได้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

แนวการตรวจสอบ

1. สถานศึกษาได้มีการบริหารงานวิชาการเพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ได้อย่างไรบ้าง

2. สถานศึกษาได้จัดให้มีการบริหารงานทั่วไป เพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ได้อย่างไรบ้าง

อื่นๆ

สถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติมได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

1. กิจกรรมที่เป็นผลมาจากการบริหารจัดการหลักสูตร ที่ต้องการให้ผู้เกี่ยวข้อง และชุมชนรับทราบ

2. กิจกรรมสำคัญที่โรงเรียนจัดร่วมกับชุมชน

3. การประชุมผู้ปกครอง/การเยี่ยมบ้านผู้เรียน

4. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่น

การตรวจสอบความเชื่อมโยงและสอดคล้องทั้งหมด

เมื่อตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละหัวข้อแล้ว ควรมีการตรวจสอบความสอดคล้องเชื่อมโยงกันทั้งหมด ทุกหัวข้ออีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

แนวการตรวจสอบ

1. ความสอดคล้องของเป้าหมายกับโครงสร้าง

2. ความสอดคล้องระหว่างการจัดการเรียนรู้กับวิสัยทัศน์

3. ความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เรียนรู้

4. ความเหมาะสมของงบประมาณและการระดมทรัพยากรเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ประสิทธิผล

5. การใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน อย่างเต็มศักยภาพ

เมื่อสถานศึกษาได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบและดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยกำหนดระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบ ทั้งนี้ ควรกำหนดให้ครูทุกคนได้ตรวจสอบหรือประเมินตนเองเป็นระยะ ตามแผนปฏิบัติงานของแต่ละคน มีการบันทึกผลการประเมินตนเองไว้ และนำผลการประเมินตนเองร่วมกับผลการประเมิน

การปฏิบัติงานตามแผนของระดับชั้นปี กลุ่มสาระการเรียนรู้ และภาพรวมของสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ซึ่งสถานศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างสม่ำเสมอ นำไปสู่การรายงานประจำปีของสถานศึกษาได้ตามสภาพจริง

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทราบบทบาทภารกิจหน้าที่ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีประสิทธิภาพสูงสุด

ผู้บริหารสถานศึกษา

สถานศึกษา ที่จัดการศึกษาประสบผลสำเร็จได้ดีมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง

ผู้บริหารสถานศึกษา จึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา

คุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษา

1. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
2. มีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษา และมุ่งมั่นต่อการสร้างระบบคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา
3. เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือ และประสานกับทุกฝ่ายเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เป็นผู้สนับสนุนให้สถานศึกษาได้รับการพัฒนาอยู่ในระดับมาตรฐานการประกันคุณภาพตลอดไป โดยให้การสนับสนุนทั้งบุคลากรและผู้เรียนร่วมมือกันพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

บทบาท/หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
3. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา

4. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้ และความสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้

5. จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ

6. ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

ครูผู้สอน

ครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จด้วยดี เพราะการจัดการศึกษาที่ชี้ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ ดังนั้น บทบาทของครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนไป

บทบาท/หน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
2. จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงแสดงออกอย่างอิสระและมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
3. จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา จัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ แหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมพื้นฐาน ฯลฯ
4. พัฒนาคณะครูให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทันต่อเหตุการณ์
5. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อนครู และนักเรียน
6. จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจ ทำทนายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม
7. จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ
8. จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
9. จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่างสถานศึกษา บ้านและชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ผู้เรียน

การจัดการศึกษาที่ยึดหลักผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เพราะผู้เรียนเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาของรัฐที่มุ่งหวังพัฒนาให้คนไทยมีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม

การจะให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ เป็นคนดีมีปัญญา และมีความสุขนั้น ตัวผู้เรียนเองก็ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเรียนรู้จากการเป็นผู้รับความรู้มาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความสามารถของตนเอง

บทบาท/หน้าที่ของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครองและครู วางแผนการเรียนรู้ของตนเองให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง
2. มีความรับผิดชอบใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ บริหารจัดการเรียนรู้ของตนเองให้มีคุณภาพ
3. ปฏิบัติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ ความสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการประเมินและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
5. รักษาสิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
6. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูและเพื่อน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

ผู้ปกครอง

การปฏิรูปการศึกษาที่มีขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจนให้ได้รับการศึกษาต่อ นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว ผู้ปกครอง จึงต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนให้ได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ

บทบาท/หน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กำหนดแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับครูและผู้เรียน
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตรและกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาหรือธรรมเนียมสถานศึกษา
3. ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

4. จัดบรรยากาศในบ้านให้เอื้อต่อการเรียน
5. อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน
6. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
7. ร่วมมือกับครูและผู้เกี่ยวข้อง ประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน
8. ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
9. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
10. จัดให้บุตร ธิดา หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

ประชาชน

การศึกษาของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญส่งผลต่อคุณภาพของพลเมืองไทยในอนาคต คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมกับการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของตนเองตลอดจนการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการส่งเสริมให้ทุก ๆ ส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ดังนั้น ประชาชนจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

บทบาท/หน้าที่ของประชาชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีส่วนร่วมกำหนดสาระของหลักสูตรและแผนพัฒนาการศึกษาหรือธรรมนูญของสถานศึกษา
2. สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้ และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
3. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
4. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาของชุมชนอย่างแท้จริง

ชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดแนวทางให้แก่ชุมชนในการร่วมจัดทำหลักสูตรและการบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น จึงได้

กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดย ให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สำหรับกระบวนการเรียนรู้ให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา

บทบาท/หน้าที่ของชุมชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความต้องการของสังคมและชุมชน
3. เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง
4. ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สถานศึกษา
5. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
6. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

คณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นคนดี โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมซึ่งกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น นับว่ามีความสำคัญและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในมาตรา 6 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญาความรู้คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต...” สถานศึกษาต้องจัดให้มีคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ขึ้นในสถานศึกษา โดยคณะกรรมการฯ ดังกล่าว มีบทบาทดังนี้

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์มุ่งให้เกิดในตัวผู้เรียน
2. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
3. จัดระบบและเครื่องมือการประเมินด้านคุณลักษณะ
4. ประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลรวมทั้งของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้น รวมทั้งครูผู้สอน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง
5. เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสาระหลักสูตรของสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์
6. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาและสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2542 มาตรา 40 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารการศึกษาเป็นกรรมการ และเลขาธิการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะทำงาน/อนุกรรมการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาแต่งตั้ง
5. สนับสนุน ส่งเสริมให้การบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษา
6. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
7. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

สถานศึกษาดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการ สถานศึกษาอยู่ใต้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา แต่งตั้งโดยผู้บังคับบัญชา เหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับ คณะกรรมการประกอบด้วย

- (1) ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นประธานกรรมการ
- (2) ผู้ช่วยบริหารที่ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมาย เป็นรองประธานกรรมการ
- (3) หัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นกรรมการ
- (4) หัวหน้างานแนะแนว เป็นกรรมการ
- (5) หัวหน้างานวัดผลและประเมินผล เป็นกรรมการ

(6) ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ เป็นกรรมการและเลขานุการให้คณะกรรมการ มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

1. วางแผนการดำเนินงานวิชาการ กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตรระดับสถานศึกษาและแนวการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภာเศษษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น
2. จัดทำคู่มือการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา นิเทศกำกับติดตามให้คำปรึกษาเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการแนะแนวให้สอดคล้องกันและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การแนะแนวให้เป็นไปตามจุดหมายและแนวทางการดำเนินการของหลักสูตร
4. ประสานความร่วมมือจากบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ และชุมชนเพื่อให้เกิดการใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ
5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการใช้หลักสูตรแก่นักเรียน ผู้ปกครองชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลป้อนกลับจากฝ่ายต่าง ๆ มาพิจารณาเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
6. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
7. ติดตามผลการเรียนของนักเรียนรายบุคคล ระดับชั้น ระดับช่วงชั้นและระดับกลุ่มวิชา ในแต่ละปีการศึกษา เพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา
8. ตรวจสอบ ทบทวน ประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู และการบริหารหลักสูตรระดับสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา แล้วใช้ผลการประเมินเพื่อวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงานของครูและการบริหารหลักสูตรปีการศึกษาต่อไป

คณะกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีจำนวน 9 คณะ เรียกชื่อคณะอนุกรรมการตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ กลุ่มภาษาไทย กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มศิลปะ

กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อยู่ภายใต้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่งตั้งโดยผู้บริหาร สถานศึกษา คณะอนุกรรมการ แต่ละคณะประกอบด้วย

- (1) หัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นประธานอนุกรรมการ
- (2) ครู-อาจารย์ทุกคนในหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นอนุกรรมการ
- (3) รองหัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

ในกรณีที่สถานศึกษาไม่มีรองหัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชาให้ผู้บริหารสถานศึกษา พิจารณาแต่งตั้งผู้ที่เหมาะสมแทน และในกรณีที่สถานศึกษาไม่ได้จัดกลุ่มวิชาตามชื่อกลุ่มวิชาของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้พิจารณากำหนดจำนวนคณะอนุกรรมการตามกลุ่มวิชาของ สถานศึกษาให้คณะอนุกรรมการมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

บทบาท/หน้าที่ของอนุกรรมการระดับกลุ่มวิชา

1. กำหนดสัดส่วนสาระการเรียนรู้กลุ่มวิชาและพัฒนาหลักสูตรรายวิชาของกลุ่ม วิชาในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน และสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ดำเนินการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การวัด และประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน
3. พัฒนาแผนการสอนรายวิชาที่เป็นมาตรฐานกลาง เพื่อให้ผู้สอนสามารถปรับ ใช้ตามความเหมาะสมและให้การสอนนำไปสู่การเรียนรู้มากที่สุด
4. พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนสำคัญที่สุด
5. กำหนดแนวทางพัฒนาเครื่องมือและกำกับติดตามการดำเนินการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชาที่กำหนด
6. วิเคราะห์พัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม
7. ดำเนินการวิจัยการศึกษาในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ และการวัดและประเมินผล
8. นิเทศภายใน แลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอนและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
9. รวบรวมข้อมูลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรรายวิชา และการจัด กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนตรวจสอบและประเมินการบริหารหลักสูตรรายวิชาและกลุ่มวิชาใน ภาคเรียนที่ผ่านมา และวางแผนพัฒนาการบริหารหลักสูตรในภาคเรียนต่อไป

10. รายงานผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู-อาจารย์และผลการบริหารหลักสูตรของกลุ่มวิชาโดยเน้นผลที่เกิดกับผู้เรียนต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้เกี่ยวข้อง

11. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วราภรณ์ บางเลียง (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้านศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลหลักสูตรเนื้อหาที่ตรงกัน ด้านการดำเนินการศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมีการดำเนินงานที่สอดคล้องจากหน่วยงานต้นสังกัดจนถึงโรงเรียน มีการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ในด้านการบริหารการใช้หลักสูตร ส่วนปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้ใช้หลักสูตรยังไม่พร้อมก่อนการปรับหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ และการพัฒนาหลักสูตรและแหล่งความรู้

วิจิตร ชัยศิลป์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีการพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มทักษะภาษาไทยโดยปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดที่มีอยู่ในกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริม ปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่นั้นค่อนข้างน้อย สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูส่วนใหญ่ขาดเอกสารค้นคว้า ขาดวัสดุและงบประมาณที่ใช้ดำเนินการ

จำเริญ คำหวาน (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือการสำรวจสภาพ ชุมชน สังคม และวัฒนธรรม การวิเคราะห์หลักสูตรแม่บทแล้วจึงกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปรับให้เหมาะสมกับท้องถิ่น การจัดโครงสร้างและรูปแบบหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การจัดเนื้อหาวิชาในรายวิชาของหลักสูตร ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนา

การเรียนรู้ การนำหลักสูตรไปใช้ ควรเตรียมบุคลากร โดยจัดให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ และการประเมินหลักสูตร ควรสรุปการประเมินและประชาสัมพันธุ์ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบทุกครั้ง เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไข

อศวิน ค้วงช้าง และคนอื่น ๆ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเครือข่าย สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ปัญหาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในด้านรวม จำแนกตามขนาดของโรงเรียนพบว่าครูผู้สอนโรงเรียนเครือข่าย สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันมีปัญหาในการจัดทำหลักสูตรแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2545 : บทคัดย่อ) ติดตามและประเมินผลการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเครือข่าย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยคณะครูในโรงเรียนและได้ดำเนินการ คือ กำหนดปรัชญาและเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียน กำหนดโครงสร้างหลักสูตรและจัดสัดส่วนเวลาเรียน กำหนดคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ในการดำเนินการจัดทำกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 สาระ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการถึงขั้นการจัดทำผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค รองลงมาคือ รายวิชา เวลาและจำนวนหน่วยกิต เครื่องมือการวัด และประเมินผลหน่วยการเรียนรู้ ปัญหาที่พบของโรงเรียนเครือข่ายในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ครูเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรการศึกษาไม่ชัดเจน วิตกกังวลความมั่นใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เวลาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามและประเมินผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่อง ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร โรงเรียนนาร่องก่อนส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 ใช้วิธีการประชุมชี้แจงอบรมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งบุคลากรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนนาร่องส่วนใหญ่ ร้อยละ 77 สภาพปัจจุบันปัญหาในการดำเนินงานโดยทั่วไปของโรงเรียนนาร่อง ร้อยละ 80 ได้ดำเนินการงานเรียบร้อยแล้วในเรื่องการกำหนดปรัชญาและเป้าหมายการจัดการศึกษา กำหนดโครงสร้างหลักสูตรและการจัดสัดส่วนเวลาเรียน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ส่วนการดำเนินงานในเรื่องการกำหนดสาระของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการจัดทำสาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่าโรงเรียนนาร่องส่วนใหญ่ร้อยละ 35 ได้ดำเนินงานไปจนถึงขั้นการจัดทำกระบวนการเรียนรู้และกำหนดรายวิชา

เวลาเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ปัญหาที่พบในการดำเนินการ คือระยะเวลาไม่เพียงพอในการจัดทำ อัตราบุคลากรไม่เพียงพอขาดความรู้ความเข้าใจและความไม่ชัดเจน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ในการจัดทำหลักสูตรควรเตรียมบุคลากร โดยจัดให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ในด้านปัญหาการจัดทำหลักสูตร ส่วนใหญ่ครูขาดเอกสารประกอบการค้นคว้า ขาดวัสดุและงบประมาณที่ใช้ดำเนินการหลักสูตรยังไม่พร้อมต่อการปรับหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ การจัดทำหลักสูตรการศึกษาไม่ชัดเจน ครูขาดความมั่นใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และเวลาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไม่เพียงพอ แต่สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ยังไม่มีการศึกษาสภาพปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และยังไม่มีความรู้แนวทางการพัฒนาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1